

Sygn. akt X Ga 231/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 października 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy

w składzie

Przewodniczący SSO Lesław Zieliński

SSO Katarzyna Żymelka (spr.)

SSO Barbara Przybyła

Protokolant Marta Strzała

po rozpoznaniu w dniu 17 października 2014 roku w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w D.

przeciwko: G. C. M. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 7 kwietnia 2014 roku

sygn. akt VII GC 2089/13

1. oddała apelację;

2. zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 1.200 zł (jeden tysiąc dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów w postępowaniu odwoławczym.

SSO Barbara Przybyła SSO Lesław Zieliński SSO Katarzyna Żymelka

X Ga 231 /14

UZASADNIENIE

Powódka (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w D. wniosła o zasądzenie od pozwanej (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G. kwoty 14.857,56 zł z ustawowymi odsetkami od 5 maja 2012 r. tytułem kary umownej wobec odstąpienia od umowy.

Wyrokiem z 7 kwietnia 2014 r. Sąd Rejonowy w Gliwicach oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 2.417 zł tytułem kosztów procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że strony zawarły 1 grudnia 2008 r. umowę o wykonanie usług. Na podstawie umowy powódka zobowiązała się do odbioru z terenu pozwanej odpadów oraz ich transportu. Strony w umowie ustaliły, że powódce przysługuje prawo odstąpienia od umowy jeżeli pozwana nie wywiązuje się ze swoich zobowiązań, w szczególności ze zobowiązań finansowych przez okres trzech miesięcy. Powódka w piśmie z 29 lutego 2012 r. złożyła pozwanej oświadczenie o odstąpieniu od umowy i wobec odstąpienia od umowy obciążyła pozwaną karą umowną w kwocie dochodzonej pozwem.

Sąd I instancji zważył, że nie zostały spełnione przesłanki upoważniające powódkę do złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy. Sąd Rejonowy wskazał, że przesłanką odstąpienia od umowy było niewywiązywanie się przez pozwaną z płatności przez okres trzech miesięcy. Podał, że opóźnienia pozwanej w regulowaniu należności nie przekroczyły 42 dni, a zatem powódce przysługiwało jedynie roszczenie o ustawowe odsetki. Dodatkowo Sąd Rejonowy wskazał, że powódka nie wykazała, aby zgłaszała pozwanej zastrzeżenia co do wykonywania umowy. Sąd Rejonowy oddalił żądanie pozwu, uznając iż wobec nieskuteczności odstąpienia od umowy powódce nie przysługiwało żądanie zapłaty kar umownych.

Apelację od powyższego wyroku złożyła powódka, zarzucając naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów w następstwie uznania, iż z treści umowy łączącej strony wynikało, że przesłanką do odstąpienia od umowy było nie dokonywanie zapłaty przez pozwaną przez ciągły okres trzech miesięcy; naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku, co Sąd Rejonowy rozumie pod pojęciem „ciągły okres” oraz brak oceny zeznań A. T.; naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie rozważań w zakresie zeznań A. T.; naruszenie art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. poprzez uznanie, że powódka nie wykazała zasadności dochodzonego roszczenia oraz błąd w ustaleniach faktycznych polegający na uznaniu, że nie istniały przesłanki do odstąpienia od umowy i że przed złożeniem oświadczenia o odstąpieniu od umowy powódka nie wzywała pozwaną do usunięcia nieprawidłowości w jej wykonaniu, wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku uwzględnienie jej żądania i zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy rozpoznając sprawę na skutek apelacji powódki, w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, zważył co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Rozstrzygnięcie zawarte w wyroku Sądu I instancji jest trafne, pomimo iż Sąd Okręgowy nie podziela rozważań Sądu Rejonowego co do przyczyn nieskuteczności odstąpienia przez powódkę od umowy, uznając że umowa łącząca strony w części dotyczącej umownego prawa odstąpienia od niej jest nieważna.

Powódka wskazała, że odstąpiła od łączącej ją z pozwaną umowy na podstawie § 11 punktu 5 umowy z 1 grudnia 2008 r.

Zgodnie z art. 395 k.c. można zastrzec, że jednej lub obu stronom przysługiwać będzie w ciągu oznaczonego terminu prawo odstąpienia od umowy, które wykonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie. Prawo odstąpienia od umowy może wynikać albo z ustawy albo z umowy.

Strony w § 11 umowy uregulowały kwestie odstąpienia od umowy.

Strony ustaliły, że w przypadku gdy pozwana nie wywiązuje się ze swoich zobowiązań, w szczególności ze zobowiązań finansowych wynikających z § 8 punktu 3 umowy przez okres trzech miesięcy, powódce przysługuje prawo odstąpienia od umowy. Strony łączyła umowa wzajemna - umowa o oświadczenie usług. K.c. przewiduje ogólnie prawo odstąpienia od umowy przy umowach wzajemnych w art. 491 k.c.

Strony w umowie zastrzegły, że prawo odstąpienia od umowy przysługuje powódce w przypadku nie wywiązywania się pozwanej ze swoich zobowiązań, w tym zobowiązań finansowych przez okres trzech miesięcy. Przesłanką skuteczności zastrzeżenia w umowie prawa odstąpienia od umowy jest jednocześnie oznaczenie terminu, w ciągu którego prawo odstąpienia od umowy będzie wykonywane. Rozwiązanie to jest pomyślane w interesie obu stron i ma na celu wyeliminowanie niepewności co do tego, czy umowa będzie w przyszłości wiązać strony. Oznaczenie terminu, w czasie którego będzie możliwe skorzystanie z prawa odstąpienia od umowy ustawa wprowadza pod sankcją nieważności. Strony w umowie nie oznaczyły terminu, w czasie którego będzie możliwe skorzystanie z prawa odstąpienia od umowy. Również nie dokonały tego po zawarciu umowy, co traktowane byłoby jako uzupełnienie umowy i wymagało tej samej formy co umowa (art. 77 k.c.), co skutkuje nieważnością postanowień umowy dotyczących umownego prawa odstąpienia od umowy.

Powódka nie może skutecznie powoływać się na odstąpienie od umowy na podstawie § 11 punktu 5 umowy, bowiem zastrzeżone w § 11 punkt 5 umowne prawo odstąpienia od umowy jest nieważne i wobec tego nie można było z niego skutecznie skorzystać.

Umowne prawo odstąpienia od umowy uregulowane w art. 395 k.c. stanowi wyjątek od zasady pacta sunt servanda. Jest to wyjątek oparty na postanowieniu kontraktowym wynikającym ze zgodnej woli obu stron.

Do elementów obligatoryjnych zastrzeżenia prawa odstąpienia od umowy należy zaliczyć:

- określenie strony, której przysługuje prawo odstąpienia;
- wskazanie terminu, po upływie którego prawo odstąpienia wygasa.

Przepis art. 395 § 1 zd. 1 k.c. określający istotne elementy kontraktowego prawa odstąpienia ma charakter iuris cogentis, stąd też nie jest dopuszczalne wyłączenie przez strony oznaczenia terminu (tak w systemie Prawa Prywatnego, Prawo zobowiązań - część ogólna, tom 5 pod. Red. Ewy Łętowskiej, Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN Warszawa 2006, str. 939). Przemawia za tym funkcjonalna wykładnia tego przepisu - brak ograniczenia prawa odstąpienia terminem prowadziłby do powstania nieracjonalnego stanu niepewności i pozbawienia drugiej strony możliwości trwałego czerpania korzyści z zawartej umowy.

Brak zatem jednego z elementów umownego zastrzeżenia prawa odstąpienia, a przede wszystkim wskazania terminu, w ciągu którego można skorzystać z prawa odstąpienia, powoduje nieważność zastrzeżenia prawa odstąpienia - art. 58 § 3 k.c. (tak w systemie Prawa Prywatnego (...) str. 939).

Kontraktowa klauzula odstąpienia może być poszerzona o dalsze fakultatywne składniki, np. określenie przesłanek odstąpienia, ale nie eliminuje to określenia terminu dla realizacji umownego prawa odstąpienia.

Pojawiający się w związku z zastrzeżeniem prawa odstąpienia stan niepewności, co do istnienia stosunku zobowiązaniowego zostaje zgodnie z art. 395 § 1 k.c. ograniczony przez ustalenie terminu przed nadejściem którego prawo to powinno być wykonane. Termin ten jest terminem końcowym i zarazem terminem zawitym do wykorzystania uprawnienia kształtującego.

Strony umowy z 1 grudnia 2008 r. w § 11 punkt 5 stanowiącym podstawę umownego prawa odstąpienia ze skutkiem natychmiastowym zawierającym określenie przesłanek odstąpienia, nie wskazały terminu, do którego zamawiający może z prawa odstąpienia skorzystać, zatem postanowienie to jest nieważne (art. 58 § 3 k.c. w związku z art. 395 § 1 k.c.).

Ponadto należy wskazać, że przepis art. 492 k.c. nie zawiera ustawowego prawa odstąpienia od umowy bez wymogu wyznaczenia terminu.

Tzw. klauzula legis commissoriae z art. 492 k.c. jest szczególnym rodzajem umownego prawa odstąpienia. Poprzez to zastrzeżenie jednej ze stron zostaje przyznane prawo odstąpienia od umowy wzajemnej na wypadek niewykonania przez drugą stronę zobowiązania w ściśle oznaczonym terminie.

Przepis art. 492 k.c. stanowi lex specialis wobec art. 395 § 1 k.c., ale tylko w zakresie wskazania dodatkowej przesłanki odstąpienia (niewykonania przez dłużnika świadczenia w oznaczonym terminie).

Nie zostaje natomiast uchylony wymóg ograniczenia uprawnienia do odstąpienia terminem końcowym, odnosi się on bowiem do wszystkich umownych klauzul odstąpienia (tak w systemie Prawa Prywatnego (...) str. 941).

Zatem zastrzeżenie umownego prawa odstąpienia od umowy było nieważne z uwagi na brak oznaczenia terminu do odstąpienia w § 11 umowy, na który strona powodowa powołała się składając oświadczenie o odstąpieniu, które jednak w tej sytuacji nie było skuteczne.

Nie ma więc podstawy do dochodzenia przez stronę powodową kar umownych z § 9 punktu 4 umowy, który przewidywał, że pozwana (zamawiający) zapłaci na rzecz powódki (wykonawcy) karę umowną w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia brutto w przypadku odstąpienia od umowy przez wykonawcę z przyczyn za które odpowiada zamawiający.

Okoliczność czy zaszyły przesłanki uzasadniająco złożenie oświadczenia o odstąpieniu przez powódkę od umowy nie ma znaczenia, skoro zastrzeżenie umownego prawa odstąpienia było nieważne i oświadczenie wykonawcy o odstąpieniu od umowy nie wywołało żadnych skutków prawnych. Brak jest zatem podstaw do dochodzenia przez stronę powodową kar umownych w związku z odstąpieniem od umowy. Nie ma w takiej sytuacji potrzeby analizowania zasadności przyczyn stanowiących podstawę odstąpienia od umowy, dlatego Sąd Okręgowy nie odnosił się do podniesionych w apelacji zarzutów naruszenia przez Sąd I instancji prawa procesowego.

Mając powyższe na uwadze na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił apelację.

Orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego oparto na przepisie art. 98 k.p.c. oraz art. 391 § 1 k.p.c.

Na koszty poniesione przez pozwaną w toku postępowania odwoławczego złożyło się wynagrodzenie adwokata w kwocie 1.200 zł.

Wysokość zasądzonego wynagrodzenia adwokata w postępowaniu apelacyjnym Sąd ustalił w oparciu o § 2 ust. 1 i 2 i § 6 punkt 5 w zw. z § 13 ust. 1 punkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz.1348 z późn. zm.)

SSO Barbara Przybyła SSO Lesław Zieliński SSO Katarzyna Żymełka